तिशब्दस्तमसि स्मृतः ॥ ६ ॥ त्रिगुणात्मास्वरूपा (triguṇátmasvarúpá) या सर्वशक्तिसमन्विता । प्रधान (pradháná) सृष्टिकरणे प्रकृतिस्तेन कथ्यते ॥ ७ ॥ प्रथमे वर्त्तते प्रश्च कृत्तिश्च (kṛitiṣ cha) सृष्टिवाचकः । सृष्टेराद्या च या देवी प्रकृतिः सा प्रकीर्त्तिता ॥ ८ ॥ योगेनात्मा सृष्टिविधौ द्विधारूपो बभूव सः । पुमांश्च दक्षिणार्द्धांगो वामार्द्धो प्रकृतिः स्मृताः (पुमांश्च दक्षिणार्द्धांगात् वामार्द्धात् प्रकृतिः स्मृता cod. Mill.) ॥ ९ ॥ सा च ब्रह्मस्वरूपा च माया नित्या सनातनी । यथात्मा च तथा शक्तिर्यथाग्नौ (°gnau) दाहिका स्थिता ॥ १० ॥ अत एव हि योगींद्रः स्त्रीपुंभेदं (strípumbhedam. cod. Mill.) न मन्यते । सर्वं ब्रह्ममयं ब्रह्मन् शश्वत्पश्यति नारद ॥ ११ ॥ स्वेच्छामयस्येच्छया च श्रीकृष्णस्य सिसृक्षया । साविर्बभूव सहसा मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ १२ ॥ तदाज्ञाया (tadájnayá) पंचविधा सृष्टिकर्मविभेदतः । अथ भक्तानुरोधाद्वा भक्तानुग्रहा (bhaktánugrahavigrahá cod. Mill.) ॥ १३ ॥ गणेशमाता दुर्गा या शिवरूपा शिवप्रिया । नारायणी विष्णुमाया पूर्णब्रह्मस्वरूपिणी ॥ १४ ॥ ब्रह्मादिदेवैर्मुनिभिर्मनुभिः पूजिता स्तुता । सर्वाधिष्ठातृदेवी सा सर्वरूपा सनातनी ॥ १५ ॥ धर्मसत्यपुण्यकीर्त्तियशोमंगलदायिनी । सुखमोक्षस्वर्गदात्री शोकार्त्तिदुर्गनाशिनी ॥ १६ ॥ शरणागतदीनार्त्तपरित्राणपरायणी (°ṇá) । तेज[:]स्वरूपी (°rúpá) परमा तदधिष्ठातृदेवता ॥ १७ ॥ सर्वशक्तिस्वरूपा च शक्तिरीशस्य संततं । सिद्धेश्वरी सिद्धिरूपा सिद्धिदासिद्धिदेश्वरी ॥ १८ ॥ बुद्धिर्निद्रा (l. buddhir nidrá) क्षुत् पिपासा छाया तंद्रा दया स्मृतिः । जातिः क्षांतिश्च (kshántiṣ cha?) शांतिश्च कांतिर्भीतिश्च चेतना ॥ १९ ॥ तुष्टिः पुष्टिस्तथा लक्ष्मीर्धृतिर्माता (dhṛitir mátá?) तथैव च । सर्वशक्तिस्वरूपा सा कृष्णस्य परमात्मनः (°naḥ) ॥ २० ॥ etc. Haec pars a Náráyaṇa cum Nárada communicatur. Capita sunt sexaginta quatuor. 1. Prakṛitis descriptio. Ejus quinque manifestationes (Durgá, Lakshmí, Sarasvatí, Sávitrí, Rádhá[1]). E prakṛitis partibus (anṣa), particulis (kalá), particularum particulis (kalánṣánṣa) aliae deae, virtutes et vitia, sanctorum et heroum uxores, feminae nascuntur. Atque primum e majoribus ejus partibus (pradhánánṣa) prodeunt: Gangá, Tulasí, Manasá (Kaṣyapátmajá, Nágeṣvarasyánantasya bhaginí, Jaratkárumuneḥ patní, Ástíkasya muner mátá), Shashṭhí[2], Mangalachaṇḍí (sive Mangalachaṇḍiká)[3], Kálí (durgálalátasambhútá raṇe Ṣumbhaniṣumbhayoḥ), Vasundhará. Deinde e Prakṛitis particulis (kalá) oriuntur: Sváhá (Vahnipatní), Dakshiṇá, Svadhá, Svastideví (Váyupatní), Pushṭi (Gaṇapatipatní), Tushṭi (Anantapatní), Sampatti (Íṣánapatní), Dhṛiti (Kapilapatní), Kshamá (Yamapatní), Mukti (Satyapatní) etc. Denique e particularum particulis (kalánṣánṣánṣasambhútás) mulieres fiunt. 2. Dei a Kṛishṇa creantur. Lakshmis, Rádhae, Rádhae sociarum, Durgae, Mahádevae ortus. 3. Viráj, Rádhae filius, Kṛishṇae pars sedecima. Ejus progenies. 4. Sarasvatí dea quibus ritibus (माघस्य शुक्लपंचम्यां विद्यारंभे दिनेऽपि च), et precibus colenda est[4]. Ejus laudes a Yájnavalkya factae[5]. 5. Sarasvatí Gangae imprecatione in flumen mutatur. Gangá etiam in terram descendere, et Lakshmí Tulasis plantae formam sumere cogitur. 6. Quae quum imprecatione solutae in coelum revertentur, aetas ferrea terram invadet. Eo tempore Kalki nascetur et barbaros terram occupantes occidet[6]: विप्रस्य विष्णुयशसः पुत्र[:] कल्किर्भविष्यति । नारायणकालांशश्च भगवान्बलिनां वरः ॥ ५७ ॥ दीर्घेण करवालेन दीर्घो घोटकवाहनः । म्लेच्छशून्यां च पृथिवीं त्रिरात्रेण करिष्यति ॥ ५८ ॥ Quo facto aetas aurea revertetur. 7. Terra ex illuvie, quae in corpore Virájis in aqua stantis adhaerebat, orta est[7]. Ea Vishnuis apri formam gerentis uxor est (várahí). Preces, quibus colenda est. Agrorum largitio commendatur; eorum, qui alienos fundos, agros, possessiones occupant, poenae describuntur. Praeterea alia facinora quaedam cum terra conjuncta memorantur[8]. Terrae nomina. 8. De Ganga narratio. Saga-

---

[1] अवतारे च वाराहे वृषभानुसुता (वृकभान° cod. Mill. Occurrit alibi gen. Vṛishabhánasya) च या ॥

[2] प्रधानांशस्वरूपा या देवसेना च नारद ॥ ८० ॥ मातृकासु पूज्यतमा सा च षष्ठी प्रकीर्त्तिता ॥ ८१ ॥ शिशूनां प्रति विश्वेषु प्रतिपालनकारिणी । तपस्विनी विष्णु भक्ता कार्त्तिकेयस्य कामिनी ॥ ८२ ॥ षष्ठांशरूपा प्रकृतेस्तेन षष्ठी प्रकीर्त्तिता । पुत्रपौत्रप्रदात्री च धात्री त्रिजगतां सती ॥ ८३ ॥ सुंदरी युवती रम्या संततं भर्त्तुरंतिके । स्थने (sthána) शिशूना परमा वृद्धरूपा च योगिनी ॥ ८४ ॥ पूजा द्वादशमासेषु यस्या विश्वेषु संततं । पूजा च सूतिकागारे पुरा (pará cod. Mill.) षष्ठदिने शिशोः ॥ ८५ ॥ एकविंशतिमे चैव पूजा कल्याणहेतुकी । मनन्वन्नियमिता (ṣaṣvan niyamitá cod. Mill.) चैषा नित्या काम्याप्यतः परा ॥ ८६ ॥ मातृरूपा दयारूपा शश्वद्रक्षणकारिणी । जले स्थले चांतरिक्षे शिशूनां स्वप्नगोचरे ॥ ८७ ॥ Cf. caput XL.

[3] प्रधानांशस्वरूपा च देवी मंगलचंडिका । प्रकृतेर्मुखसंभूता सर्वमंगलदा सदा ॥ ८८ ॥ सृष्टौ मंगलरूपा च संहारे कोपरूपिणी । तेन मंगलचंडी सा पंडितैः परिकीर्त्तिता ॥ ८९ ॥ प्रति मंगलवारेषु प्रति विश्वेषु वंदिता । पंचोपचारैर्भक्त्या च योषिद्भिः परिपूजिता ॥ ९० ॥ पुत्रपौत्रधनैश्वर्ययशोमंगलदायिनी । शोकसंतापपापार्त्तिदुःखदारिद्र्यनाशिनी ॥ ९१ ॥ परितुष्टा सर्ववांछाप्रदात्री सर्वयोषितां । रुष्टा क्षणेन संहर्त्तुं शक्ता (ṣaktá) विश्वं महेश्वरी ॥ ९२ ॥ Cf. caput XLI.

[4] Praeter alios multos Ṣákátáyana, Páṇini, Kátyáyana eo hymno ante Náradae tempora usi esse dicuntur.

[5] सनत्कुमारो ब्रह्माणं ज्ञानं पप्रच्छ यत्र वै । बभूव जडवत्सोऽपि सिद्धांतं कर्तुमक्षमः ॥ ११३ ॥ स च तुष्टाव त्वां ब्रह्मा चाज्ञया परमात्मनः । चकार त्वत्प्रसादेन तदा सिद्धांतमुत्तमं ॥ ११५ ॥

[6] Cf. Wilson, Vishnupuráṇa p. 484.

[7] Improbantur enim, qui e Madhuis et Kaiṭabhae gigantum medulla ortam esse putant.

[8] अंबुवाच्यां भूखननं यः करोति च मानवः । स याति कृमिनां घोरां (kṛimidanṣam cha. cod. Mill.) स्थितिस्तत्र चतुर्युगं ॥ ७७ ॥